

Protokoll fört vid besök hos Polismyndigheten i Västerbottens län, arresten Umeå, den 22–23 november 2011

Inledning

På uppdrag av justitieombudsmannen Hans-Gunnar Axberger besökte enhetschefen Sven-Åke Jansson, tillsammans med biträdande enhetschefen Gunilla Bergerén samt föredragandena Elisabeth Sjöblom och Lars Olsson, den 22–23 november 2011 Polismyndigheten i Västerbottens län, arresten Umeå.

Parallellt med besöket genomfördes ett besök vid Kriminalvården, häktet Umeå (dnr 5879-2011). Under besöket i häktet intervjuades ett antal intagna, varav flera hade suttit anhållna i arresten i Umeå.

Bakgrund

Justitieombudsmännen har enligt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen) tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet för att tillse att dessa följer lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JO:s tillsyn omfattar bl.a. polisen. Ombudsmännen ska särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens regler om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter respekteras i den offentliga verksamheten.

Av 5 a § i JO-instruktionen framgår att justitieombudsmännen därutöver fullgör de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Opcat).

Syftet med det fakultativa protokollet är att upprätta ett system för regelbundna besök, genomförda av oberoende internationella och nationella organ, på platser där personer hålls frihetsberövade för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Besökets genomförande

Besöket inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av biträdande arrestföreståndaren inspektören John Forsberg. Därefter förevisades bl.a. arrestlokalerna. JO:s medarbetare granskade arrestant- och omhändertagandeblad, rapporter om användande av OC-spray samt incidentrapporter. Samtal fördes med personal och intagna.

Besöket avslutades med en sammanfattande genomgång. Vid genomgången närvarade länspolismästaren Krister Sandberg, biträdande chefen för ordningsavdelningen kommissarien Anna Jonsson och inspektören Fredrik Jeppsson.

lakttagelser m.m. under besöket

Organisation m.m.

Från polismyndighetens sida anfördes sammanfattningsvis följande. Polismyndigheten har fyra arrestavdelningar som finns på polisstationerna i Umeå, Skellefteå, Lycksele och Tärnaby. Arresten i Umeå har två anhållningsceller och åtta tillnyktringsceller. Underdimensionering när det gäller antalet anhållningsceller medför problem särskilt under helger då frihetsberövade kan behöva transporteras till andra polisstationer, t.ex. Lycksele. Vid platsbrist placeras anhållna i tillnyktringsceller. En tillnyktringsenhet finns vid sjukhuset, dock med begränsade öppettider och för få platser. Vardagar under dagtid bemannas arresten av två stationsbefäl. Vid övriga tider används arrestpersonal från Securitas (enkelbemanning) varav flertalet är sjukvårdsutbildade med erfarenhet av att hantera berusade personer. Kvinnor som omhändertas eller grips på annan ort förs till arresten i Umeå där kvinnlig arrest- eller polispersonal finns att tillgå. Övervakningskamera finns vid arrestens avvisiteringsdel. Frihetsberövade ungdomar placeras i förhörssrum eller i annat neutralt rum i avvaktan på vårdnadshavare.

Celler och andra utrymmen

I denna del antecknas inledningsvis följande. Bestämmelser om bl.a. tillfälliga frihetsberövanden i en polisarrest finns i häkteslagen (2010:611). Av 1 kap. 2 § framgår att bestämmelserna gäller bl.a. den som är anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott (intagen).

Enligt 1 kap. 4 § ska varje intagen bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

I 2 kap. 7 § anges att en intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Häktesförordningen (2010:2011) innehåller kompletterande bestämmelser till häkteslagen. Enligt 13 § ska vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning den som kontrolleras visas all den hänsyn som omständigheterna medger. Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska, om möjligt, utföras i närvaro av en annan person än den som genomför kontrollen.

När det gäller utevistelse har Europarådets kommitte mot tortyr (CPT) rekommenderat att personer som hålls frihetsberövade hos polisen 24 timmar eller längre erbjuds möjlighet till utevistelse (se CPT Standards, Extract from the 12th General Report, p. 47).

Det internationella besöksorgan som inrättats enligt det fakultativa protokollet, The Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), besökte Sverige 2008. SPT anmärkte i rapporten över sitt besök att de besökta polisstationerna inte hade möjlighet att erbjuda utomhusvistelse. Enligt SPT borde utomhusvistelse garanteras för alla frihetsberövade som hålls hos polisen längre än 24 timmar (p. 80 i rapporten).

Män avvisiteras i avvisiteringsdelen av arresten. Kvinnor får ta av sig ytterplagg, skor etc. i avvisiteringsdelen medan underplagg, om så behövs, tas av i cellen av kvinnlig personal. Kläder och skor tillhandahålls. Vid samtal med personal framkom att avvisiteringsdelen passeras av personal på väg till garaget vilket kan medföra olägenheter för frihetsberövade under avvisiteringen.

En intagen som enheten talade med nämnde att avvisiteringen av honom hade åsynats av ett antal poliser, som enligt hans uppfattning inte hade med saken att göra.

Det finns ett rum för läkarvård samt två rum för förhör och advokatbesök, en dusch och två toaletter. Man frågar normalt inte frihetsberövade om de vill duscha.

Anhållningscellerna har följande utrustning: en väggfast säng med madrass bäddad med papperslakan, ett väggfast bord och en bänk. Det finns ett fönster, försett med persienn med nedvinklade blad. Cellerna är utrustade med toalett.

Utrustningen i en tillnyktringscell består av en galonklädd madrass samt en vattenautomat och ett fönster med nedvinklade persiennblad. Cellerna gav ett slitet intryck med flagnande färg från väggarna. Vidare upplevdes temperaturen som hög.

Celler och hygienutrymmen ska städas dagligen. En av Securitasvakterna har även till uppgift att kontrollera städningen. Städningen beskrevs av någon som ”värdelös”.

Berusade personer tillses var 15:e minut och anhållna tillses var 30:e minut. Vid behov sker tätare tillsyn.

Det finns inte någon promenadgård i anslutning till arrestlokalerna. Det har i efterhand upplysts att det inte heller finns några andra arrangemang för att erbjuda intagna utomhusvistelse. Det finns ett särskilt rum där rökning är tillåten.

Lokalerna är inte handikappanpassade.

Mat köps in från häktet. Det finns inte några särskilda rutiner för tillhandahållande av mat till den som tas in efter att middagen har serverats.

Personal framförde åsikten att cellerna är för få till antalet, vilket ibland leder till att anhållna placeras i tillnyktringsceller, vilket i sin tur får till följd att tillnyktringscellerna dubbelbeläggs eller till och med trippelbeläggs med personer som frihetsberövats med stöd av lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. Vid samtalen framkom också att frihetsberövade under kvälls- och nattetid, då arresten bemannas av en Securitasvakt, kan få vänta på att genomföra toalettbesök.

Arrestlokalernas placering och utformning nämndes som ett problem. En sak som påpekades i sammanhanget var att dörren som frisläppta går ut genom ligger i anslutning till personalutgången och att personal därigenom riskerar att möta personer som varit frihetsberövade i samband med frigivandet.

Information om rättigheter och kontakt med omvärlden

I denna del antecknas inledningsvis följande. Enligt 2 § häktesförordningen ska varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det.

SPT uppmärksammade vid sitt besök att information till frihetsberövade om deras rättigheter inte gavs på något systematiskt och enhetligt sätt av polisen. Rikspolisstyrelsen uppgav i anslutning därtill att det fanns ett utkast till informationsblad men att man av olika skäl inte hade färdigställt detta. SPT rekommenderade att informationsbladet borde färdigställas så fort som möjligt och därefter distribueras till samtliga polisstationer.

I sitt svar på SPT:s rapport anförde regeringen att informationsblad, på 40 olika språk, hade färdigställts och gjorts tillgängligt för samtliga polismyndigheter i december 2008.

En kopia av informationsbladet bifogas detta protokoll.

Vid besöket framkom att informationsbladet finns tillgängligt digitalt för all polispersonal och papperskopior finns i en pärm i arresten. Vid samtal med personal och frihetsberövade framkom emellertid att det inte delades ut. Vid samtal med frihetsberövade framkom att det inte heller hade lämnats någon muntlig information. Det framkom vidare att information om rättigheter lämnades först i samband med förhör enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken.

Anhöriga kontaktas om den frihetsberövade begär detta och det kan ske utan men för utredningen (jfr 24 kap. 21 a § rättegångsbalken). Det är den utredande polisen som kontaktar anhöriga och notering görs på aktomslaget att underrättelse

genomförts. Socialjouren har en egen lokal i polishuset och kontaktas alltid, liksom vårdnadshavaren, när det är ungdomar mellan 15 och 18 år som frihetsberövats. En särskild ruta ska kryssas i på aktomslaget att underrättelse genomförts i ungdoms-ärenden. Ingen särskild rutin finns för underrättelse till konsulat vad avser utländska medborgare som frihetsberövats (jfr 1 § lagen [1989:152] om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten).

Ingen särskild information lämnas om klagomålsproceduren. Vid klagomål från intagen på t.ex. bemötande vidtar behörigt befäl adekvata åtgärder som att upprätta en polisanmälan.

De förströelser som erbjuds är böcker och tidningar. Tolk finns att tillgå via telefon dygnet runt.

Hälso- och sjukvård

I samband med avvisiteringen noterar avrapporterande polisman på arrestant- eller omhändertagandebladet om det finns synliga skador och den frihetsberövade tillfrågas om eventuella sjukdomar. Vakhavande befäl eller jourhavande förundersökningsledare beslutar om läkare ska tillkallas. Vid behov av medhavda mediciner kontaktar jourhavande förundersökningsledare t.ex. sjukvårdsupplysningen för kontroll av läkemedlet. Arrestpersonalen delar ut läkemedlet enligt ordination vilket dokumenteras på tillsynsbladet. En sjuksköterska från häktet har vid ett flertal tillfällen varit behjälplig i arresten. Man brukar anlita samma läkare som häktet.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för vad som kommit fram under besöket.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande. Polishuset är trångbott och en utbyggnad är planerad, dock inte av arresten. Antalet platser på sjukhusets tillnyktringsenhet är för få varför det inte sällan förekommer upp till trippelbeläggningar i tillnyktringscellerna. Polismyndigheten anförde vidare att rutiner saknas gällande information om den frihetsberövades rättigheter. När det gäller trafiken genom arrestlokalerna till garaget är man medveten om problemet. Man har tagit upp frågan och upplever att situationen har förbättrats.

Jag har tagit del av protokollet. För närvarande föranleder iakttagelserna inte några åtgärder från min sida.

Hans-Gunnar Axberger